

Водночас, як переконає практика, важко переоцінити у вище окресленій площині здатність фахівця психологічно коректно використовувати арт-терапію в контексті терапевтичного і корекційного впливу мистецтва. Майбутні фахівці вмотивовувались до пропедевтики психотравмуючих ситуацій у інклюзивному середовищі через художньо-творчу діяльність. Йдеться про сукупність

методів і методик, спроможні вивільняти особистість від негативних станів, моделювати позитивно-емоційний стан, формувати адекватну міжособистісну поведінку та самооцінку [5, с.4].

Отже, за сучасних умов творчої реалізації у вітчизняну освітню сферу ідей інклюзії, суттєво підвищується потреба у психологічному супроводі цієї якісної інновації.

1. Бейгер Г. З. «Телефон довіри» як спеціалізована соціальна служба: навч.пос. / За заг.ред. С. О. Борисюк. – Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2014. – 139с.
2. Бойко-Бузиль Ю. Ю. Методика викладання психології у вищій школі: навч.пос. / Ю. Ю. Бойко-Бузиль. – К.: Атіка, 2012. – 272с.
3. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь: теория и практика. Изд.4-е, испр. и доп. / А. Ф. Бондаренко – К.: Освіта України, 2007. – 332с.
4. Adams Mc, Pals D., Anew J. Big Life: Fundamental principles for an integrative science of personality. / Mc Adams, D. Pals, J. Anew // American Psychologist, 2006. – № 61. – P.204-217.
5. Тарарина Е. В Практикум по арт-терапии: шкатулка мастера: Научн.-метод.пос. / Е. В Тарарина – К.: АСТРАМИР-В, 2016. – 224с.
6. Ямницький В. М. Розвиток життєтворчої активності особистості: теорія та експеримент: Монографія. / В. М. Ямницький – Одеса, ПНЦ АПН України – СВД Черкасов М. П. 2006. – 362с.

СВОЄРІДНІСТЬ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ПЕДАГОГА ІНКЛЮЗИВНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Надія Кічук

д.пед.н., професор

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Прийняття українським соціумом ідеї інклюзії засвідчує про актуалізацію і реалізацію принципу гуманізму в освітній сфері. У концепції «Нова українська школа» окреслено не лише пріоритетність інклюзивної освіти в логіці усіх ланцюжків, які складають вітчизняну систему освіти, а й репрезентовано практико-орієнтовані підходи до творчої реалізації інклюзивних тенденцій її розвитку. Непересічне значення у цих процесах має педагог – суб'єкт інклюзивного освітнього середовища, модератор інновацій інтегрованого навчання дітей з особливими освітніми потребами, фахівець-ініціатор компетентного соціального партнерства у розв'язанні локальних проблемних питань інклюзії, координатор «зовнішніх служб підтримки», популяризатор позитивних прикладів успішної інклюзії в освітній сфері.

Аналіз наукових джерел, в яких безпосередньо або опосередковано вивчаються особистісні новоутворення саме педагога (А. Калюжний, Л. Митина, В. Семиченко, Н. Тарасевич та ін.), дають підстави стверджувати про те, що вищевикреслені особистісно-професійні характеристики педагога, які набувають виключного значення у його фаховій діяльності в інклюзивному закладі освіти, чи не найсистемно виявляються у його іміджі. Дослідники проблематики іміджології (Л. Данильчук, О. Лагода, Ю. Палеха, О. Перелигіна, М. Спиллейн та ін.) здебільшого єдині у визнанні наступного: генеза поняття «імідж» пов'язана із природним намаганням людини створити приємне про себе враження через «значний обсяг емоційно забарвленої інформації» – спонуки для вибору моделі соціальної поведінки оточуючими (О. Стрижова, Н. Ушакова);

виключна вага іміджу, як особистісно-професійної характеристики, пов'язаної із ціннісними (зокрема, комфортизацією міжособистісних стосунків), технологічними (зокрема, акцентуацією кращих особистісних якостей), ілюзорно-компенсаційної функціями, обумовлює те, що означений параметр особистісних новоутворень виконує значну роль у площині стосунків особистості із оточуючими [3]; доречно класифікувати (зокрема, за А. Панфіловим) імідж за низкою чинників – спрямованістю (наприклад, професійно-діловий імідж), спроможністю впливати на аудиторію (наприклад, привабливий імідж), ступенем взаємодії та раціональністю сприйняття (наприклад, когнітивний імідж), рівнями самоконтролю, досягнення мети, суспільне схвалення (наприклад, корисний, істотний імідж педагога, що віддзеркалює такі якості, яких вимагають домінянти інклюзивної освіти).

З урахуванням того, що серед пріоритетних складових інклюзивного навчання і виховання є завчасний компетентний супровід дитини, яка має особливі освітні потреби, загострюється і соціально-педагогічні потреби у поглибленні наукових уявлень про імідж у цьому плані, зокрема, педагога-дошкільника, вчителя початкової школи. Щодо останнього, то підкреслимо: проблематика іміджу сучасного педагога школи першого ступеня фундаментально вивчається науковцями (М. Р. Варданян, Т. Я. Довга, В. Н. Черепанова та ін.), хоча й здебільшого з акцентуацією на синонім «персоніфікації» або на поняття «імідж-портрет учителя». Встановлено, зокрема, що гуманістичне освітнє середовище має відчутний антистресовий вплив на особистісно-професійний імідж учителя [2, с. 111].

Дослідники, які вивчають своєрідність професійної діяльності сучасного вчителя початкових класів (С. А. Литвиненко, Л. С. Малишева, М. П. Оліяр, Л. О. Хомич та ін.) зауважують на цінності інтегративного підходу, що й так позначається на вимогах у вияві гнучкості та мобільності, потреби

швидко «переключатися» й «концентруватися» на нових і фахових, і комунікативних завданнях. Ми спостерігали ще одне ускладнення у професійній діяльності класовода – він працює в умовах особливої потреби в психологічній безпеці дитини кризового періоду виховання. Психологи, як відомо, єдині у визнанні, що етап переходу від дошкільного дитинства до молодшого шкільного віку є «критичним», бо в особистості дитини відбуваються «цілісні зміни» (М. Боришевський, С. Кулачківська, С. Максименко, Л. Подоляк та ін.). А це вже вимагає від педагога компетентного захисту молодшого школяра від вербального і невербального впливу.

Аналітична робота, що базувалась на науковому фонді з проблематики інклюзивної освіти дитини на етапі її дошкільного і молодшого шкільного віку, засвідчує про те, що доречно вбачати взаємозв'язок, взаємозалежність і взаємообумовленість двох аспектів: своєрідності моделі інклюзії та акцентувань у запиті на певні грані особистісно-професійного іміджу педагога. Наприклад, якщо спиратися на встановлені (зокрема, Г. Кравченко, Г. Сіліною) базові моделі інклюзивної освіти дошкільників, які мають особливі освітні потреби, то слід розуміти: модель «постійна повна інтеграція» актуалізує візуальний імідж педагога-дошкільника; модель «постійна неповна інтеграція» посилює вагу позитивного емоційного налаштування на співпрацю з категоріальною дитиною; модель «постійна часткова інтеграція» підвищує роль здатності фахівця до самоіміджування (тобто формування власного іміджу, спрямованого на досягнення соціальної цілі – комфортність дитини з особливими освітніми потребами); модель «систематична тимчасова інтеграція» обумовлює потребу у вияві такої зони практичного прояву іміджу педагога, як здатність запобігати дитячому стресу (психологічного, фізіологічного, інформаційного, комунікативного); модель «епізодична інтеграція» актуалізує значущість усіх

чинників ефективної педагогічної взаємодії (педагогічна майстерність, педагогічний такт, педагогічна гнучкість).

Вивчення та аналіз зарубіжного досвіду «приєднання» дітей з особливими освітніми потребами до їх пересічних однолітків дозволяє констатувати про істотні зміни, які доречно вбачати у професіограмі сучасного вчителя саме початкової школи. Зокрема, на перший план виходить його здатність використовувати додатковий методичний арсенал, адже ж він має компетентно враховувати специфічні ознаки тривожності не лише у категоріальному учневі (будь-яке завдання вже викликає в учня занепокоєння; така дитина частіше за інших бентежиться; вона полохлива, неспокійна, легко засмучується, не упевнена в собі та у своїх силах), а й в його оточенні – в учнівському класі (важко зосередитися на чомусь; часто учні говорять про неможливість бути самим собою, про напружені ситуації; погано переносять чекання). Окрім зазначеного постають принаймні такі виклики, що обумовлюють потреби адекватного вияву педагогом необхідного іміджу, тобто такого, якого вимагає ситуація, обумовлена своєрідністю інклюзивного середовища. Так, саморефлексія досвіду дає можливість припустити: вчитель початкової школи має ініціювати різнопланову командну роботу фахівців-соціологів (практичного психолога, соціального педагога, логопеда, бібліотекаря, асистента вчителя), спрямовану на використання потенціалу закладу освіти в організації інтегрованого навчання. Не менш суттєвим виявом координуючого особистісно-професійного призначення вчителя початкових класів доцільно розцінювати і соціальну підтримку дітей з особливими освітніми потребами з боку волонтерів, батьків, громади.

Розуміючи вагу позитивного особистісно-професійного іміджу класовода – зразка для наслідування, важко перецінити означену комплексну його характеристику у виробленні соціумом позитивно-активного ставлення

до цінності «включеного» навчання дитини, яка має особливі освітні потреби. Такий педагог, як засвідчує практика, через здійснювальну просвітницьку діяльність, висвітлення та популяризацію у засобах масової інформації позитивних прикладів інклюзивного навчання молодших школярів, оптимізує діяльність інклюзивно-ресурсних центрів [1] та спрямовує створення інноваційного досвіду творчих практиків [4].

Вища школа – основний етап формування професійної ідентичності майбутнього фахівця. З огляду на запроваджену у вітчизняну освітню сферу такої педагогічної інновації, як інклюзія, принципово важливо забезпечити цілеспрямований вплив у зазначеній площині складників навчально-виховного процесу вишу.

Так, у досвіді, що склався на педагогічному факультеті Ізмаїльського державного гуманітарного університету, виявились результативними інтерактивні педагогічні технології. З-поміж яких ті, що враховують ресурси коуч-педагогіки (І. Волощук, С. Єрмакова, В. Єфімов, В. Ковальчук та ін.), зокрема, з акцентуацією уваги на стимулюванні відповідальності майбутнього вчителя через відмову від «категоричних повчань» та культивування «кращого в особистості»; посилення практико-орієнтовної складової навчального діалогу (зокрема, через виконання індивідуально-творчих завдань, есе, педагогічного квесту із подальшою систематизацією набутої інформації у рефлексивному щоденнику, тематичному порт-фоліо – формах, що дозволяють простежити стратегію і тактику, обраної майбутнім фахівцем, професійної поведінки в інклюзивному закладі освіти); заохочення студентів до розробки педагогічних проектів (зокрема, підтримуючих ідеї інклюзії). Нами розумілось, що одним із зовнішніх проявів набуття майбутніми класоводами професійної компетентності щодо роботи в інклюзивному закладі освіти є сформованість відповідних умінь і навичок. Як уже зазначалось, віддзеркаленням позитивного особистісно-

професійного іміджу педагога є його привабливість за рахунок, насамперед, професіоналізму. Відтак, у межах семінарсько-практичних занять із педагогічного циклу навчальних дисциплін опрацьовувалися фахово значущі уміння студентів, зокрема, умінь у кожній дитині вбачати її самоцінність – через сукупність тематичних вправ (типу «Струмочок позитиву», «Кулька комплементів», «Скринька доброти» тощо).

Отже, формування у студентів позитивного особистісно-професійного іміджу доречно розцінювати не як самоціль, а як передумову успішного розв'язання проблем інклюзивної освіти через впливовість такого іміджу педагога на розвиток особистісно-цінних якостей учнів. Перспективи подальшого наукового пошуку ми пов'язуємо із узагальненням конструктивного досвіду у вище окресленій площині, що склався у зарубіжних вищих школах.

1. Божинський В. Інклюзивно-ресурсний центр: шляхи утворення / В. Божинський // практика управління закладом освіти. – 2017. – № 11. – С. 48-51.
2. Довга Т. Я. Імідж сучасного вчителя : навчально-методичний посібник / Т. Я. Довга. – Кіровоград: ПП «Ексклюзив-Система», 2014. – 144 с.
3. Калюжный А. А. Психология формирования имиджа учителя / А. А. Калюжный. – М. : Владос, 2004. – 224 с.
4. Родименко, І. М. Інклюзивне навчання: ретроспективний екскурс та аналітичні висновки для впровадження в Україні / І. М. Родименко // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2017. – № 4. – С. 17-26.

ГУМАНІСТИЧНІ ІДЕЇ ІНКЛЮЗІЇ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ

Ярослав Кічук

д.пед.н., професор

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Як відомо, сучасна наукова спільнота є єдиною у визнанні інклюзії в якості стратегії міжнародного законодавства. Генеза такого ракурсу пов'язана із засадничими документами ООН, де чітко окреслено: увесь комплекс питань, пов'язаний із інвалідністю, не варто зводити до реабілітаційних заходів та соціального забезпечення – йдеться про рівність прав «всіх людей без винятку». Більш розгорнуто означене положення представлено у Конвенції ООН про права дитини, що трактується як «... право на увагу та серйозне ставлення», бо неповносправна у будь-якому аспекті розвитку дитина «має право на особливий догляд, освіту, допомогу в тому, аби мати повноцінне і гідне життя в умовах, що забезпечують максимальну «самостійність і соціальну інтеграцію» [5, с. 47]. Якщо йдеться про право на освіту, то основою освітньої політики визнано такий вектор

дій: «школа для всіх», де головним принципом є принцип «включення». Учені називають базовими поняттями у міжнародних правових документах, зокрема, такі: «інклюзія» (включення), що характеризує більш глибокі процеси, які відбуваються в суспільстві (А. Конопльова, Т. Лещинська); «інтеграція» (цілий), що має «зустрічний рух», з одного боку самої дитини з особливими освітніми потребами в напрямку спільного навчання із пересічними однолітками, а, з іншого – максимальне наближення умов життєдіяльності такої дитини з її найменшими обмеженнями (І. Мамайчук, Л. Шипіцина); «мейнстримінг» (загальний потік) – зміст цього поняття репрезентує ідею ущільнення соціальних контактів дітей, які мають особливі освітні потреби, із їхніми однолітками, використовуючи ресурси дозвілля, позаурочних форм спільної діяльності [4, с. 17].